

วิจารณ์และแนะนําหนังสือ

อนาคตของไทย

สายหยุ่น เกิดผลและสมชัย รักวิจิตร, อนาคตของไทย (กรุงเทพมหานคร :
กรุงสยามการพิมพ์, 2518), 436 หน้า

อมร รักษาสัตย์, อนาคตของชาติไทย : การก้าวไปสู่ความเป็นธรรมทางสังคมของมวลชน
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมยุทธศึกษาทหารบก, 2518), 71 หน้า

ป้าย ปั้งภารณ์, แนวทางลับด้วย : ทางเลือกคนไทยหลัง 6 ตุลาคม (กรุงเทพมหานคร
นิยสาส์น, 2521), 211 หน้า

สุลักษณ์ ศิวรักษ์, อนาคตของไทยในสายตา อ. ศิวรักษ์ (กรุงเทพมหานคร :
แสงรุ่งการพิมพ์ 2522), 288 หน้า

กรรมการนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (บรรณาธิการ) ก้าวต่อไป
ของสังคมไทย (กรุงเทพมหานคร : เจริญผล, 2523), 255 หน้า

สมศักดิ์ ชูโต et.al., ประเทศไทยในศตวรรษ 1980 : บัญชาสำกัญ อุปสรรค และ
แนวโน้ม (กรุงเทพมหานคร : ประสานศิลป์การพิมพ์, 2524), 85 หน้า

หนังสือเกี่ยวกับอนาคตของไทย 6 รายการที่นำมาพิจารณาเป็นงานที่ผลิตออก
มาระหว่าง พ.ศ. 2518 — 2524 หนังสือเหล่านี้มีความแตกต่างกันมากทั้งด้านเนื้อหา
รูปแบบและจุดยืนในการมองปัญหา งานของ ป้าย ปั้งภารณ์ และของสุลักษณ์ ศิวรักษ์
เป็นข้อเขียนเรื่องหนังแท้ที่นำเสนอแบบเบาๆ ไม่เคร่งครัดในรูปแบบ และกรอบคลุมเรื่อง
อื่นๆ ด้วย นอกจากรีบองอนาคตและทางเลือกของไทยซึ่งมีเพียงส่วนน้อย ข้อเขียนใน
หนังสือของกรรมการนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นการรวมรวม
บทความจากภารกิจป้ายที่ได้จัดขึ้นโดยมีส่วนร่วมจากบุคคลวงการต่างๆ รวมทั้งทหาร

นักวิชาการ ข้าราชการ นักหนังสือพิมพ์ และนักเขียน งานที่นำพาพิจารณาคดีเป็นข้อเรียนส่วนหนึ่งที่มีสาระอยู่ในแนวทางของการสำรวจ งานของอmor รักษาสัตย์ เป็นข้อเรียนที่ถือรูปแบบและกรอบความคิดทางวิชาการอย่างเป็นระบบ เสนอข้อสังเกต ข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่อาคัยควรรับและประسبการณ์ทางวิชาการอันยาวนาน งานของสายหยุด เกิดผลและสมชัย รักวิจิตร ถึงแม้จะมีจุดยืนท่วงทำนอง กอ.รมน แทรกความพยายามผสมผสานแนวความคิดทฤษฎีทางรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์อื่นๆ กับประสบการณ์อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งในกิจกรรมด้านรักษาความมั่นคงของประเทศไทยกับผลการวิจัยสนามและการสำรวจกระบวนการที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง งานของสมศักดิ์ ชูโตและผู้อื่นเป็น commissioned papers ที่ได้รับความสนใจสนับสนุนจากมูลนิธิต่างประเทศให้เรียนรู้เชิงนโยบายและนักวิชาการที่มีการสำรวจข้อมูลและเอกสารอย่างกว้างขวาง

การพิจารณาในที่นี้จะจำกัดขอบเขตโดยทางแนวทางในประเด็นต่างๆ ดังนี้ คือ

1. สภาพในอดีตและลักษณะของสังคมไทยในปัจจุบัน
2. ปัญหาของสังคมไทยปัจจุบัน
3. แนวโน้มในอนาคต และ
4. ทางเลือกและข้อเสนอแนะ

1. สภาพในอดีตและลักษณะของสังคมไทยในปัจจุบัน

งานหลายเรื่องพิจารณาอนาคตโดยอาศัยการมองย้อนไปในอดีตไม่มากก็น้อยสายหยุดและสมชัยเริ่มอธิบายโดยอ้างอิงถึงอาณาจักรไทยสมัยโบราณ โดยถือทฤษฎีอพยพจากตอนใต้ขึ้น แล้วเริ่มพิจารณาในรายละเอียดนั้นแต่ไทยต้องพึ่งพ่ำเร่งกดดันจากนอกประเทศในยุคล่าอาณาจักรในคราวราชที่ 19 เป็นทันมา อิทธิพลจากบ้านจีนมาก นอกประเทศคงปรากฏต่อมาเป็นระยะ เช่น สมัยสหธรรมโอลิครัชท์ที่ 2 การก่อตัวของคอมมิวนิสต์ในประเทศ และสภาพความขัดแย้งอย่างรุนแรงในสังคมที่ทำให้การปราบปรามคอมมิวนิสต์ไม่ใช้ผลและยังทำให้อิทธิพลของคอมมิวนิสต์ขยายตัวมากขึ้น

สุลักษณ์ ศิริวัชร์ สำรวจอดีตเพื่อตอบคำถามว่า “คนไทยในอดีตมองอนาคตของทัวเข้าและของบ้านเมืองอย่างไร?” โดยจำแนกลักษณะความคิดในสมัยเริ่มต้นที่ต่อ กับ ชาวกะวันตกของภาษาอังกฤษก่อนหน้านี้นั้น สุลักษณ์เห็นว่า การมองอนาคตของบุคคลอังกฤษก่อนเริ่มต้นที่ต่อ กับ ฝรั่งมีลักษณะสำคัญประการหนึ่งคือ มองระบบสังคม วัฒนธรรม และการเมืองอย่าง “ยอมรับสภาพ” ในสภาพเช่นนี้การเปลี่ยนแปลงสังคมแบบการปฏิวัติหรือปฏิรูปแทบทะเป็นไปไม่ได้ ถึงแม้จะมีบางส่วนของสมัยที่ผู้มักใหญ่ไฟแรงถึงกับกำจัดล้มล้างพระมหากษัตริย์และวงศ์ราชวงศ์ใหม่ แต่ก็ไม่มีการเปลี่ยนแปลงระบบสังคมไปจากเดิม พลังผลักดันให้สังคมแปรรูปอย่างช้าๆ เป็นอิทธิพลจากภายนอก เช่น พุทธศาสนาจากลัทธาที่บ้านอาณาจักรและวัฒนธรรมเขมร อนาคตในทศวรรษของชาวพุทธทั้งเดิมเหล่านี้มีความพยายามล่วงพ้นขีดจำกัดเรื่องกาลเวลาเนื่องจากความเชื่อว่าจะมีการเกิดใหม่ชาติน้ำ (reincarnation) ส่วนอนาคตของสังคมในอุดมคติ คือ สมัยพระคริสต์อาหรับ เมื่อชาวย่างประเทศตะวันตกเริ่มมาติดต่อ กับ ประเทศตะวันนี้ของโลกในฐานะอารยประเทศ ผู้เจริญกว่า การยอมรับและปรับตัวตามแบบแผนตะวันตก (Westernization) จึงเกิดขึ้นในกรณีของประเทศอาณาจักร การเปลี่ยนแปลงอย่างถอนหายใจโคน (อาจจะเลิกวัฒนธรรมแล้วร้ายไปก็ได้) อาจจะมีลักษณะซึ่งเรียบง่ายกับชาวยุคที่มีฝ่ายปฏิกริยาต่อต้านอย่างรุนแรง (reactionary) กลับไปใช้วัฒนธรรมตั้งเดิมของตน (เช่น วัฒนธรรมเกรียงแต่งกาย ภาษา ตลอดจนทั้งชีวันการปลดแอกทางการเมือง) กรณีของประเทศไทยซึ่งไม่เคยยกเป็นเมืองขึ้นทางการเมืองอย่างเป็นทางการ สุลักษณ์ เห็นว่าประสบบัญชาไม่แพ้ประเทศอาณาจักร เพราะวัฒนธรรมชาติของฝรั่งมาใช้แบบ “ท้าสบบัญชา” โดยไม่กลั้นกรอง ในขณะเดียวกันก็ไม่มีแรงกระตุ้นให้ถอนหายใจรุนแรงของวัฒนธรรมเดิมที่เลวร้าย เช่นระบบเจ้าชุมชนนาย (หน้า 5—6)

ยุคที่ ๔ ของกรุงรัตนโกสินทร์ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งในสมัยรัชกาลที่ ๓ มีไม่มากนัก เพราะทรงรังเกียจอารยธรรมฝรั่ง รัชกาลที่ ๔ มีการโปรดอนุรักษ์ความฝรั่งหลายประการ แต่ก็ทรงรื้อพนวัฒนธรรมตั้งเดิมของไทยทิ้งในขณะเดียวกัน ใน

รัชกาลที่ 5 ซึ่งได้รับการคึกคิษามาให้เข้าใจชาวตะวันตกเป็นจุดที่มีความกกดันจากต่างประเทศมากที่สุดและมีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวตามอารยธรรมตะวันตกในหลายเรื่อง เช่น ระบบการบริหารราชการ การทหาร การศาล แต่ก็ไม่โปรดการเปลี่ยนแปลงแบบปฏิวัติถอนราชถอบโคน เนื่อง ระบบสังคมนิยม การปฏิวัติก่อการร้าย (Nihilist) และระบบคอมพิวิเนส์ สำหรับการบ้านการเมืองในรัชกาลที่ 6 สุลักษณ์ ได้ประเมินความแนวทาง พระราชาทัดเดียวของพระปักเกล้าเจ้ายี่หัวถึงพระยาภัลยานไม่ครี (วันที่ 23 กรกฎาคม 2409) ว่า ถ้าไม่มองในแง่ของข้าราชสำนักแล้ว เห็นจะต้องถือว่าเป็นความล้มเหลว สถาบันพระมหาภัตทริย์ตกต่ำลงมากเพื่อเปรียบเทียบกับรัชกาลที่ 5 อีกท่านของรัชกาลที่ 7 ก็คงอยู่ในภาวะที่ดีมากยิ่งขึ้น เรื่องสำคัญที่ทรงคำนึงถึงอนาคตเป็นอย่างมากได้แก่ เรื่อง รูปแบบการปกครองและสถานะของพระมหาภัตทริย์ จุดสำคัญอยู่ที่ว่า “พระบาทสมเด็จพระปักเกล้าฯ ทรงตั้งพระราชหฤทัยจะแก้ไขแล้วไม่ทรงสามารถทำให้ทันแก่เหตุการณ์” โดยคติราษฎรเป็นผู้ริเริ่มลงมือดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครองเสียก่อน

ข้อที่น่าสนใจก็คือ หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วคณะผู้ก่อการได้มาต้อนรับของประเทศไทยไว้อย่างไร และมีกลยุทธ์กลวิธีใดที่จะผลักดันสังคมไปสู่สภาวะที่พึงประสงค์ พิจารณาในแง่นี้จะเห็นได้ว่าเหตุการณ์เมื่อปี 2475 เป็น “การปฏิวัติแบบไทยๆ” โดยแท้ เป็นการเปลี่ยนแปลงโดยสันติ ถึงแม้ภัยหลังจะมีเลือดคายของอกันในสมัยโบราณเชก็ติลในเวลาอันสั้น กลุ่มศักดินาหรือกลุ่มผู้นำยุคเก่าถูกจับกุมกุมขัง จำกัดบทบาทและถูกโญมตี แต่ก็มิได้เป็นการภาคล้างอย่างถอนราชถอบโคน การรวมตัวของผู้รู้ก่อการก็เป็นการรวมตัวกันอย่างหลวงๆ ไม่มีอุดมการณ์ร่วมอย่างชัดเจนว่าเมื่ออาชนาจมาแล้วจะก่อร่างสร้างสังคมท่อไปในลักษณะใด (ลายหยุด—สมชัย หน้า 54) ดูเหมือนจะมีร่องรอยของความแตกต่างและแตกแยกให้เห็นมากขึ้นที่ละน้อยระหว่างทหารกับพลเรือนและระหว่างกลุ่มก้าวหน้าอ้อยกับกลุ่มก้าวหน้ามาก เก้าโครงสร้างการปฏิรูปสังคมของนายปรีดีที่ปรากฏอยู่ในสมุดปักหมุดอีกไม่ได้รับการผลักดันอย่างจริงจังจากคณะราษฎร เมื่อผู้เสนอเก้าโครงสร้างกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ความสนใจต่อเก้าโครงสร้างคงกล่าวก็หายไปอย่างรวดเร็ว

การกำหนดทำแห่งจุดยืนของคณะราษฎรในแข่งขันดุลยกรรมทางการเมืองจะกระทำได้โดยยาก จะเห็นได้ว่าลักษณะมิวนิสต์ไม่เป็นที่พึงประดานของฝ่ายค้านมาแต่สมัยสมบูรณ์นาฏาธิราชย์ ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองซึ่งเป็นปฏิบัติที่กับเจ้าอย่างชาติเงินในตอนต้น ๆ ที่มาเก็บเป็นปฏิบัติกับลักษณะดังกล่าวมีการอออกกฎหมายว่าด้วยการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ขึ้น มีร่องรอยให้เห็นความพยายามที่จะวางรูปแบบการเมืองตามแบบประชาธิปไตยทั่วๆ ไป ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม แท้ก็คงเป็นไปโดยรูปแบบผิวเผินเท่านั้น แก่นสารที่ลึกซึ้งไปมีการเปลี่ยนแปลงอย่างจริงจัง เสรีภาพการพิมพ์โฆษณา (free press) มีอยู่กว่าสมัยสมบูรณ์นาฏาธิราชย์ (หน้า 29) มีการก่อทั้งรุ่มสภาก พฤฒิสภาก สถาบันทางการเมือง เช่น พระคริมเมืองที่ไร้สอดีรภาพและไร้ประสิทธิภาพ เพราะขาดความต่อเนื่อง มีผู้วิเคราะห์ว่า “ระบบการเมืองไทยขาดอุดมการณ์ และวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับประชาธิปไตย โดยเราได้นำแท่ไว้ใช้ชีวิตรามาใช้ซึ่งก็ประสบความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง เพราะวิธีการนั้นขัดกับวิถีชีวิต และความคิดความเชื่อแบบดั้งเดิม ซึ่งยังไม่ได้ถูกกระทบกระเทือนหรือเปลี่ยนแปลงไป ในหมู่ชนส่วนใหญ่ในสังคม”⁸ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มชนนี้ผู้นำยุคใหม่ของไทยสมัยนั้นนิ่งได้เป็นขบวนการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมาก ไม่ถูกแนะนำต่อการตัดต่อ ขาดการเคลื่อนไหวระดับมวลชน เป็นเพียงกลุ่มชนนี้ผู้นำที่ประกอบด้วยหงส์ไกทหารและผลเรือนที่รวมตัวกันอย่างหลวມฯ ยิ่คยำนาฯ ครอบงำระบบการเมืองไว้แบบระบบอํามาதยาธิปไตย (Bureaucratic Polity) ตามที่ เพรศ ริกกส์เคย์คีกษาและทั้งข้อสังเกตุไว้ ปราสาหกอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกันที่ชาติเงินและเจาะจง และปราสาหกเบ้าหมาย แผน หรือกลยุทธ์ที่จะปฏิรูปสังคมในระยะยาว กงปลูกปล้ำกับกิจกรรมเฉพาะหน้าและบัญหารระยะสั้น ๆ (หน้า 25) นอกจากนี้ผู้นำส่วนหนึ่งยังมีพฤติกรรมในการทำงานโดยสร้างอิทธิพลขยายฐานอำนาจเพื่อรับใช้คนเอองและพวงพ้อง ไม่มีความจริงใจที่จะรับใช้ประชาชนหรือต่อสู้เพื่อให้ประชาชนได้ขยายบทบาทเข้ามีส่วนในกระบวนการเมือง (สายหยุด—สมชัย หน้า 57)

สายหยุด และ สมชัย เห็นว่าในช่วงส่งกรมโลกรังที่ 2 เป็นจุดวิกฤติที่ร้ายแรงมาก ทำให้รัฐบาลไทยต้องดำเนินนโยบายเดียบเรือสองแคน ทั้งฝ่ายซ้ายบูนและฝ่ายขวาการเสรีไทยซึ่งทำงานร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร หากเราจะวิเคราะห์ว่าองค์ประกอบสำคัญของคณะราษฎร์ประกอบด้วยกลุ่มนักเรียนนอกหัวหน้าหัวหน้าทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน ร่องรอยความแตกแยกของทั้งสองกลุ่มนี้ปรากฏให้เห็นเด่นชัดขึ้นภายหลังส่งกรมโลกรังที่ 2 เมื่อฝ่ายพลเรือนไปเป็นแกนสำคัญของกลุ่มเสรีไทยซึ่งขึ้นครองอำนาจและฝ่ายทหารกล้ายึดผู้สูญเสียอำนาจไปและมีความรู้สึกว่าถูกฝ่ายเสรีไทยกีดกัน และเหยียบย่ำ ประกอบกับนักวิกดิททางการเมืองสำคัญก่อกรณีสวรรคุณเป็นชันวนให้คณะรัฐประหารเข้ายึดอำนาจเมื่อปี 2490

การรัฐประหาร ปี 2490 เป็นจุดหักเหียวที่สำคัญของการเมืองไทย สถาบันพระมหากษัตริย์และเจ้านายชั้นถูกกลดบทบาทมาก่อนหน้านั้น ก็กลับได้รับการยกย่องและมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น (เช่น การรอพ้นอภิรัตน์ วงศ์ องคมนตรี การถ่ายพระราชอำนาจการทั้งหมดให้กับรัฐบาลชั่วคราว การแต่งตั้งชุมนุมของราชการสมัยราชบูปไทยในตำแหน่งสำคัญฯลฯ) อาจจะวิเคราะห์ได้ว่าที่เป็นเช่นนี้ เพราะคณะรัฐประหารก่อตั้งขึ้นเพื่อฟื้นฟูสถาบันพระมหากษัตริย์และเจ้านายชั้นถูกกลดบทบาทมากกว่าบุคคลเรือน แต่เมื่อพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้วจะเห็นได้ว่า ถึงแม้คณะรัฐประหารจะเชิดชูจอมพล บ. พิบูล-ส่งกรม ซึ่งเป็นสมาชิกคนสำคัญของคณะราษฎร์ด้วยเดิม แต่กลุ่มทหารที่เป็นแกนอำนาจของคณะรัฐประหารมีข้อแตกต่างสำคัญกับกลุ่มทหารชั้นนำของคณะราษฎร์ที่ว่า ส่วนใหญ่ทำการศึกษากายในประเทศ สลักษณ์เห็นว่าความเคลื่อนไหวเช่นนี้ของคณะรัฐประหารเป็นการเดินทางกลับสู่อดีตที่เชิดชูบทบาทของคณะรัฐประหารให้เด่นชัด ในขณะเดียวกันก็ขาดอิทธิพลทั้งของพวกรัฐบาลเจ้าและกลุ่มผู้ก่อการพันแวงแห่งอำนาจที่ไม่ได้รับการสนับสนุน “แนว” ให้กำรงำนหนักที่สุดที่ไว้อำนาจหรือไม่ก็ผ่านมา cooptation ให้มาร่วมรัฐบาล (หน้า 29) สายหยุดและสมชัย บรรยายไว้ว่า

ตั้งแต่ปี 2490 เป็นทันมา การเมืองของไทยก็เติมไปด้วยการแบ่งพระรัชต์
แบ่งพระวุฒิ มีการก่อการกบฏจากชาล ใช้กำลังทางทหารเข้าประท้วงพระรัชต์
กันเพื่อช่วงชิงอำนาจทางการเมืองหลายครั้งหลายหน กองทัพไทยและกำรวาจ
ต้องเลือกเหลือเปรอะเปื้อนไปกับการเมือง “สกปรก” (หน้า ๙)

สุดท้าย ได้เวิเคราะห์ว่า การเมืองแยกอำนาจระหว่าง พล.ท.อ. เม่า กับ
ข้อมูลสุนทรีย์ การที่ข้อมูลสุนทรีย์ค่อนข้างจากข้อมูล บ.ได และข้อมูล
ถนนรับช่วงอำนาจที่มานหลังจากอสัญกรรมของข้อมูลสุนทรีย์ถือได้ว่าเป็นการสืบทอด
เจตนารมณ์ของคณะรัฐประหาร หรือนัยหนึ่งเป็นการสืบทอดอำนาจอยู่ในแวดวงของผู้
ที่กุมอำนาจทางการเมืองทางด้านกองทัพบก เป็นเช่นนี้เรื่อยมาจนถึง 14 ตุลาคม 2516
(ต่อไปนี้จะกล่าวว่า สมัยข้อมูลสุนทรีย์—ถนน—ປະกาส เป็นอีกครั้งหนึ่งที่แยกตัวออกจากคณะรัฐประหาร, หน้า 58)

จะด้วยเหตุผลใดก็ตาม ข้อมูลและข้อวิเคราะห์ดังของสังคมไทยขออยู่
ที่สภาพทางการเมืองเป็นสำคัญ การศึกษาวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจและสังคมก็มีอยู่บ้าง
แต่ก็เป็นการบรรยายเชิงวิเคราะห์ลักษณะใหญ่ๆ มิได้ละเอียดพิเศษเหมือนประเทินทาง
การเมือง เรื่องนี้จะพิจารณาได้จากบัญหาหัวใจสำคัญ 2 ประการคือ บัญหาประชากรและ
บัญหาการใช้ที่ดิน แต่เดิมเน้นประเทศไทยยังมีประชากรไม่มากนัก (สายหยุด—สมชาย
บันทึกไว้ว่า มีประมาณ 13 ล้านคน เมื่อปี 2475) เมื่อเปรียบเทียบกับที่ดินและทรัพยากร
สมัยนี้ถึงกับมีนโยบายส่งเสริมการมีบุตรมากและนโยบายการหักรังถางพุงทำบ่าให้เป็น
เมือง (นิกมสร้างหนอง) เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วซึ่งเป็นการเพิ่มอุปสงค์ด้าน
พื้นที่ทำกินความไม่สงบของสังคมเกษตรกรรม บัญหาที่สำคัญมากคือการบุกรุกที่
สาธารณูปโภคและการลักลอบทัดไม้ทำลายป่าในที่ราบและบันทึกเข้าซึ่งมีผลเป็นการทำลายทันที
ล่าช้าอันเป็นผลร้ายต่อสาขาเกษตรกรรมเป็นอย่างมากในระยะยาวในรูปของน้ำท่วมและ
ฝนตก นอกจอกันนี้ การดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและด้านการก่อสร้าง

โครงสร้างพื้นฐานเช่นเดอนหนทาง และเขื่อนเนกประสงค์ขนาดใหญ่ก็มีผลทั้งทางตรง และทางอ้อมทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงไปมิใช่น้อย

คลังตะ ลักษณะและบัญชีฉบับ

การเสนอภาพสังคมปัจจุบันอาจจะกระทำได้โดยแยกเป็นการเสนอสภาพความเป็นจริงทั่วไปส่วนหนึ่งและแยกสรุปเฉพาะบัญหาไว้อีกส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ เค้าโครงการวิเคราะห์อาจจะครอบคลุมขอบข่ายกว้างขวางทั้งสังคม เช่น อธิรัฐศาสตร์ ใช้แนวการวิเคราะห์แบบสถาบันโดยจำแนกสังคมไทยออกเป็นสถาบัน ได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รัฐธรรมนูญ ราชการ ข้าราชการและศักดินา ครอบครัว กรรมสิทธิ์ ในที่ดินและทรัพย์สินของเอกชนและศิลปวัฒนธรรม (อธิรัฐ หน้า ๙—๑๙) นอกจากนี้ผู้ศึกษาอาจจะจำกัดขอบเขตการวิเคราะห์เฉพาะสาขาใดสาขานั่นหรือด้านใดด้านหนึ่งก็ได้ เช่น เอกสารวิจัยของสมศักดิ์ ชูโต และคณะการศึกษาวิเคราะห์โดยจำแนกบัญหา ๓ ด้าน ออกเป็นคนละหัวข้อ ได้แก่ (ก) ด้านประชากรและสังคม (ข) ด้านเศรษฐกิจ และ (ค) ด้านการเมืองและการบริหาร ส่วนรายหยุ่ค และสมชัย พยาามอธิบายสภาพบัญหาของสังคมไทยถ้อยๆ แนวเศรษฐกิจการเมือง โดยใช้ให้เห็นพัฒนาการและปฏิสัมพันธ์ระหว่างทั้งประสำคัญๆ ทางเศรษฐกิจและการเมืองที่เกี่ยวข้อง

ในบรรดาบัญหาด้านต่างๆ ที่ระบุไว้ในข้อเขียนเหล่านี้ ผู้วิจารณ์เห็นว่ามีบัญหาหลักๆ จำนวนหนึ่งซึ่งอาจจะกำหนดให้เป็นตัวแปรอิสระหรือบัญหาพื้นฐานที่เป็นทั้งต้นทุนของบัญหาอื่นๆ บัญหาเหล่านี้มีทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการบริหาร ดังท่อไปนี้

๑. บัญหาประชากร การเพิ่มจำนวนประชากรอย่างรวดเร็วเป็นทันทุกของบัญหาเศรษฐกิจ การเมือง การบริหารและบัญหาสังคมอื่นๆ อย่างชัดเจน ในเบื้องต้นจะเป็นตัวอุปสงค์ในการด้านสาธารณสุขและการศึกษา หากครอบครัวและจากรัฐเพิ่มขึ้น เมื่อเกิดโภคถึงวัยเข้าสู่บทบาทของกำลังแรงงานก็ต้องมีบัญการผลิตอื่นๆ อย่างเพียงพอ บัญญาที่คิดถูกจะเป็นบัญหาหลักในสังคมสิกรรม และบัญหาที่เกิดขึ้นก็คือการบุกรุกที่

สาธารณรัฐ การลักลอบทัคไม้ทำลายป่าในที่ร้าว การทำลายป่าบนภูเขาริมแม่น้ำอย่างเป็นการทำลายทันน้ำลำธาร บัญชาที่ติดตามมาก็ขอ กันน้ำท่วมที่ร้ายแรง บัญชาการขาดความสมบูรณ์ของคน บัญชาความแห้งแล้ง บัญชาผลิตภาพท่า บัญชาทันทุกการผลิตสูง บัญชาการว่างงานและการใช้แรงงานไม่เต็มที่

2. บัญชาระบบเศรษฐกิจที่ “กำหนดให้” และสังคมไทย ยิ่งมีนักวิเคราะห์ระบบเสรีนิยม – ทุนนิยม เกาะพกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินส่วนบุคคล ถ้ากลไกตลาด ของระบบนี้ทำงานได้อย่างสมบูรณ์ตามที่ขอบอกก็จะสมมติกัน เมื่อประชากรเพิ่มสูงขึ้นมาก พื้นที่กินซึ่งมีจำนวนจำกัด ก็จะถูกแบ่งแยกกรรมสิทธิ์ชอยยื่อยลงไปเป็นแปลงเล็กแปลงน้อย ไม่อาจใช้ผลิตได้อย่างมีผลิตภาพสูงสุด เมื่อคำนึงถึงระบบกรรมสิทธิ์และขนาดของพื้นที่ แต่ความจริงกลไกของระบบเศรษฐกิจที่ไม่ได้กำหนดให้สมบูรณ์ ไม่ช่วยกำกับให้การกระจายสิทธิ์ถือครองที่กินเป็นไปอย่างทั่วถึง กลิกรบางส่วนอาจไม่ได้ครองเพียงพอ มีที่กินทำกินเป็นกรรมสิทธิ์ บัญชาอยู่ท่าวเมื่อกรรมสิทธิ์ที่กินจำนวนมากตกอยู่ในกำมือของบุคคลจำนวนน้อย (หลักคนไม่ใช่กลิกร) กลิกรที่ไร่ที่ทำกินก็มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นปีละอันหนึ่งบัญชาเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศไทย เพราะทางออกของกลุ่มนักการเช่าที่กิน บุกรุกที่สาธารณะ อพยพเคลื่อนย้ายไปรับจ้างภาคอุตสาหกรรมในเมือง บัญชาการกระจายไม่ทั่วถึง ไม่ได้เป็นอยู่เฉพะบ้ำจัยที่กินทำกินเท่านั้น แต่เป็นอยู่ในบ้ำจัยการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจอื่น ๆ ด้วย เมื่ออำนาจและพลังเศรษฐกิจมหาศาลตกอยู่ในอุ้งมือของคนกลุ่มน้อย ระบบเศรษฐกิจก็ถูกเปลี่ยนทุนนิยมผู้ขาด การเปลี่ยนแปลงแบบ “ผ่าทัด” ให้ถูกพ้นจากการบันบีนไปให้ยากทราบเท่าที่ยังยึดมั่นแน่นหนา กับปรัชญาเรียนรู้นิยมทางเศรษฐกิจ (ทั้ง ๆ ที่สร้างภาพและการแข่งขันเสรีไม่มีอยู่อีกแล้ว) บัญชาการกระจายความมั่งคั่ง ความเหลื่อมล้ำและช่องว่างทางเศรษฐกิจสังคม ความขาดแคลนยากไร้ในวงกว้าง (mass poverty) ที่คงจะการมาซั่งอยู่คือไปเป็นอาการที่ได้รับการคำนวณและทดลองเลี้ยงโดยอุดมการณ์และครอบครัวของระบบเศรษฐกิจนี้ ฉะนั้น การขับเกี่ยวกับบัญชาโครงสร้างนี้โดยอาศัยลำพังกลไกและมาตรการ

ทางเศรษฐกิจท่าที่มีอยู่คั่งไม่เพียงพอ นอกจากจะอาศัยผ่อนหนักเบ็นเบาโดยผลักการเปลี่ยนแปลงจากทางการเมืองและการแทรกแซงโดยกลไกการบริหารของรัฐ ความจริงมาตราการทำงานองค์ก็เป็นไม่เป็นไปตามกับปรัชญาเสรีนิยมบริสุทธิ์ แต่ปรัชญาสายนี้อ่อน พลังลง และจำยอมรับความจำเป็นและความชอบธรรมของมาตรการแบบสังคมนิยม บางรูปแบบเข้ามาสนับสนุนในรูปของการวางแผน การแทรกแซง การควบคุม และการชี้นำโดยภาครัฐบาลในรูประบบเศรษฐกิจแบบผสม

3. บัญชาทางการเมือง วัตถุประสงค์ของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ. 2475 ก็เพื่อสร้างระบบประชาธิปไตยให้ประชาชนมีอำนาจ มีสิทธิมีเสียง และมีส่วนร่วมในการปกครอง แท้ผลจากการบดเศรษฐกิจทุนนิยมเสรีนิยม ทำให้บุคคลกลุ่มนึง (ซึ่งอาจจะเป็นส่วนใหญ่ของประเทศไทย) ต้องตกเป็นเบี้ยล่างฝ่ายเสียเปรี้ยบ เพราะต้องพลังเศรษฐกิจกว่ากลุ่มนายทุนผู้มีเงิน ถ้าสังคมนั้น ๆ มีระบบการเมืองประชาธิปไตย ตามรูปแบบจริง ๆ แล้ว กลุ่มผู้ด้อยพลังทางเศรษฐกิจอาจอาศัยวิถีทางการเมืองในการรวมตัวก่อสู้เพื่อปักบั้นของตนเองและค้านอำนาจเศรษฐกิจของนายทุนอย่างต่อต้าน แต่สำหรับสังคมไทย ความหวังจะให้ระบบการเมืองเป็นทางออกของบัญชาทางเศรษฐกิจจะเลือนลง เท่านั้น เพราะบัญชาเหลือของระบบการเมืองของไทยตามความเห็นของข้อเขียนส่วนใหญ่ ก็คือ ความล้มเหลวในการพัฒนาระบบ สถาบัน และกลไกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย อำนาจคงอยู่ในกลุ่มผู้นำทางการเมือง เพราะเห็นว่าประชาชนไทยยังไม่พร้อมที่จะปกครองตนเอง ทำการตั้งข้อสังเกตไว้ซักเจนว่าช่วงระยะเวลาที่เคยมีประชาธิปไตยในรูปแบบนั้นมาก การปกครองส่วนใหญ่ของไทยเป็นระบบเด็ดขาด (สมคัดลักษณ์ หน้า 62) ฉะนั้น ความหวังในการเก็บบัญชาของสังคมไทยจึงอยู่ที่ว่า กลุ่มผู้นำการเมืองใช้อำนาจที่มีอยู่อย่างไร เพื่อครอง ผู้คน เก็บไห้บัญชาของส่วนรวมหรือไม่? หากตั้งความหวังไว้เช่นนี้ ก็คงจะหมดหวังไปอีกเปล่าหนึ่ง ระบบการเมืองไทยขาดผู้นำที่เสียสละเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง (สุดลักษณ์) กลุ่มผู้นำก็ไม่ได้มีเอกภาพ มีความแตกแยกและแย่งชิงอำนาจกันอย่างสม่ำเสมอ ทำการสร้างพันธมิตรทางการเมืองและการเล่นพระคู่เล่นพวงเป็นไปเพื่อ

ประไชน์ส่วนตัวและหมู่คณะ มิใช่เพื่อส่วนรวม (ปวย, หน้า 8, สุลักษณ์ หน้า 37, สายหยุดและสมชัย หน้า 58, สมศักดิ์ หน้า 60-61) ความหวังที่จะใช้วิถีทางการเมืองเป็นทางออกของบัญญาระษฎร์กิจของกลุ่มผู้ยากไร้ก่อสู้กับนายทุนท้องถิ่นบนท้องที่อยู่ปัจจุบัน ถึง 2 ข้อ ขันแรกเพื่อประชาจากช่องทางในรูปของสถาบันและกลไกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ และมีความต่อเนื่องเป็นมรรคไว้ในการต่อสู้

การพัฒนาสถาบันทางการเมืองการปกป้องทั่วถูกขัดขวางและบีบกันจาก

กลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมือง ทั้งที่เป็นผู้นำของข้าราชการและนายทุน

นักธุรกิจ เพราะบุคคลเหล่านี้มีผลประโยชน์ส่วนตัวที่จะต้องพิทักษ์รักษา

เช่น ไทยการยึดอำนาจ ห้ามการมีส่วนร่วมทางการเมือง ห้ามการรวมกลุ่ม

หรือชุมชนทางการเมือง บีบเบือนอุดมการณ์ของระบบประชาธิปไตย

ผูกขาดการเป็นผู้นำทางการเมืองไว้กับในกลุ่มของตน สะกัดกั้นการเสนอ

ข่าวสารและความคิดเห็นแบบตรงไปตรงมา และนิยมการแต่งตั้งสมาชิก

สภานิตบัญญัติมากกว่าการเลือกตั้ง (สมศักดิ์ 60-61)

นอกจากส阡ที่จะใช้สัญชาติปื่อสู้บัญชาติของผู้ยากไร้จะไม่มี หรือมีในสภาพที่ทรุดโทรมอย่างแย่ลงตักถล่า ความหวังที่จะได้ผู้นำทางการเมืองเป็น พันธมิตรหรือผู้อุปถัมภ์บวนการท่อสู่กิจนมติสันลงอึก เนื่องจากมีการสร้างพันธมิตรกันระหว่างผู้มีอำนาจจากการเมืองกับนายทุนนักธุรกิจผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจ (สมศักดิ์ หน้า 61, ปวย หน้า 8, สายหยุดและสมชัย หน้า 62, สุลักษณ์ หน้า 37-38) ฐานะของผู้เสียเปรียบทางเศรษฐกิจจึงอยู่ในสภาพหมดห่วงเทบจะโดยสิ้นเชิง

4. บัญชีระบบทรัพยากร ในทางกลไกกระแสบันดาลทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมสมมุติว่าถ้ามีระบบบริหารการที่มีจริยธรรม มีสมรรถภาพเข้มแข็ง มีความเป็นกลางทางการเมือง และซื่อสัตย์สุจริตก็อาจจะช่วยผ่อนหนักเบากับได้ แต่กรณีของประเทศไทยความหวังที่จะเห็นระบบราชการรับใช้สังคมส่วนรวมก็เป็นไปได้ยากอีก

เห็นอกัน สมมุติว่าระบบราชการไทยเป็นกลไกที่มีสมรรถภาพที่รับใช้ระบบการเมือง แต่เมื่อการเมืองผู้ดูถูกทางเสื่อมได้มุ่งรับใช้ส่วนรวมอย่างจริงจัง ก็จะหวังผลงานที่สนองความต้องการของสาธารณชนได้อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อสังเกตุที่ทั้งวิเิมได้เห็นว่า ระบบราชการไทยเป็นกลไกหรือเครื่องมือของ การเมือง แต่เห็นร่วมกับ เพรศ วิรก์ ว่า ระบบราชการกลับเป็นตัวกรอบง่าระบบการเมือง เป็นแหล่งที่มาของผู้นำทางการเมือง ส่วนใหญ่ เมื่อเปรียบเทียบกันระหว่างบทบาทของข้าราชการทหารและพลเรือนแล้ว เท่าที่ผ่านมาส่วนใหญ่ฝ่ายทหารจะมีและใช้อิทธิพลมากกว่า ฉะนั้น ข้อคิดเห็นว่าระบบการเมืองขาดความรับผิดชอบสนองตอบต่อสังคมส่วนรวม จึงเท่ากับเป็นข้อคิดเห็นของระบบราชการด้วย อิทธิพลของระบบราชการเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวอย่างรวดเร็วของส่วนราชการ จากจำนวน 45 กรม เมื่อ พ.ศ. 2476 มาเป็น 131 กรม ในปี 2522 (สมศักดิ์ และคณะ หน้า 70) การขยายตัวนี้ไม่อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการเสริมความเข้มแข็งของระบบเพื่อรับใช้ประชาชนอย่างทั่วถึง ตรงกันข้ามระบบราชการไทยกลับมีลักษณะ 2 ประการที่แย้งกัน ข้อแรก คือข้อสังเกตุที่ว่าระบบราชการไทยเป็นระบบที่ไม่มีประสิทธิภาพ (สมศักดิ์ หน้า 66—70, และสุลักษณ์ หน้า 39) “...เป็นการขยายระบบ วงจรเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ และสนับสนุนชึ้นกันและกันระหว่างข้าราชการพลเรือน — ตำรวจ — ทหาร และกลุ่มผลประโยชน์ใหญ่ๆ มากกว่าที่จะเป็นการขยายเชื้อความสามารถ ที่จะช่วยเหลือประชาชน” (สายหยุดและสมชัย หน้า 63—64) อีกข้อหนึ่งคือ นอกจากลักษณะที่ขาดความรับผิดชอบสนองตอบต่อสังคมทางแล้ว กลไกและเจ้าหน้าที่ของรัฐยังใช้อำนาจหน้าทั้งโดยชอบและโดยมิชอบทำให้ประชาชนรู้สึกว่าได้รับความอยุติธรรม เหื่องครัว เสื่อมครั้งชา และกิตติศักดิ์ที่รับประทานในที่สุด (โดยเฉพาะในส่วนภูมิภาค)

คนไทยต้องการอะไร

มีการระบุ “วัตถุประสงค์ของชาติไทยที่ผู้อยู่ในจิตใจของคนไทยส่วนมาก” จากการมองลักษณะรวมระดับมหภาคไว้ 5 ประการ คือ (1) ความเป็นเอกราษฎร์ของชาติ (2) ความเป็นไทย หมายถึงทั้งเอกราษฎร์ของชาติ เสรีภาพทางการเมืองและความเป็นอยู่อย่าง

อิสริยะ (3) ความผูกพันกับคนในชาติ (4) ความรักความเป็นธรรม (5) ความรักชาติ (อนุร หน้า 4—7)

ในระดับบุคลิก ก็ได้มีบันทึก “ความไม่ต้องการ” และ “ความต้องการ” ของคนไทยทั้งในเมืองและชนบทโดยอย่างหลักฐานและข้อมูลจากการรายงานทางวิชาการ การสัมนาผลการวิจัยและประสบการณ์ สรุปได้ว่าสภาวะที่คนไทยไม่ชอบคือ (1) ค่าครองชีพสูง (2) ความลุ่นวายในบ้านเมืองไม่ว่าจากโภคภารัช อนันดาล หรือ ผกค. (3) บُญหาความทรุดโทรมทางเศรษฐกิจ การว่างงานอันเกิดจากการไร้เสียรากพื้นที่ทางการเมือง (4) รัฐบาลที่อ่อนแอด ไม่เด็กขาด (5) ระบบการบริหารที่ไร้ประสิทธิภาพ ข้าราชการคอร์ปชั่น หรือคิชช์มแห่งราชฎร (สายหยุด และ สมชัย หน้า 325)

สิ่งที่ประชาชนต้องการเรียงตามลำดับ ความสำคัญไถ่เก่า (1) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (2) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (3) ความต้องการที่จะให้รัฐการเอ้าใจใส่ ไม่กดขี่มหงسطะประชาชน (4) ความสงบเรียบร้อยในสังคม ความสามัคคี และการส่งเสริมวัฒนธรรม (5) การศึกษา การแพทย์ และการอนามัย (6) ด้านระบบการปกครองต้องการด้านจิตสำนึกที่จะเห็นไทยเป็นไหหลอดไป ประชาชนมีส่วนร่วมในการนับถือศาสนาและมีความผูกพันแน่นแฟ้นกับสถาบันกษัตริย์ (7) รัฐบาลที่เข้มแข็ง เด็กขาด มีประสิทธิภาพ มีความเป็นธรรม มีօ梭อาด และสนใจทุกชีวิตรุ่งเรืองของประชาชน โดยแท้จริงสำหรับประชาชนภายในเขตเมืองมีความต้องการประชาธิปไตยด้วย (สายหยุด และ สมชัย หน้า 312—24)

สำหรับความต้องการของกลุ่มนักผู้ชายน ข้อสรุปจากการประชุมสัมนาแก้น หล่ายกรัง มีเพียงสิ่งๆ คือ (1) เสรีภาพ (2) ประชาธิปไตย และ (3) ลดความทุริษ ในวงราชการลง (สุลักษณ์ หน้า 51)

อนาคตของไทย

แนวโน้มของบัญชา

ในอนาคตอันใกล้ก็อ ใบศกรรษที่ 1980 สังคมไทยจะประสบกับแนวโน้มของบัญชาด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านประชากรจะมี (1) บัญชาภาวะเริ่บผันธุ์ค่าแรงต้นกับ率ห่วงภูมิภาค (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีบัญชามากที่สุดภาคใต้รองลงมา) ภูมิภาคชนที่สุดมีอัตราการเพิ่มสูงสุด (2) บัญชาการย้ายถิ่นและการกระจายประชากรเนื่องจากภาวะกดดันในภูมิภาคเดิมและความหวังจะพนโภการที่ดีกว่าในแหล่งอื่น โดยเฉพาะในเขตเมือง และ (3) บัญชาการว่างงาน ส่วนบัญชาสังคมก็จะมี (4) บัญชาอาชญากรรม ซึ่งจะมีในเขตชนบทมากกว่าในเขตเมือง (5) บัญชาการศึกษาในระดับสูง (6) บัญหาสวัสดิการสำหรับคนชราในชนบท ทางด้านเศรษฐกิจมีบัญชา (7) ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ด้านป่าไม้ พื้นที่ทำกิน แหล่งน้ำ พลิกภาพของดิน สกปรน้ำทะเลและแร่ (8) บัญหาพลังงาน (9) ความไม่เท่าเทียมของรายได้และโอกาสในการทำงาน นอกจากนี้ยังสมบทด้วยบัญชาทางการเมืองและการบริหารชั่ง (10) ขาดการพัฒนาสถาบันการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ต้องเนื่องมีประสบการณ์ และเข้มแข็ง (11) กลุ่มผู้นำทางการเมืองไม่มุ่งสนใจของส่วนรวม แตกแยก แย่งชิงอำนาจ และผลประโยชน์ (12) ระบบราชการครอบงำระบบการเมือง (13) ระบบราชการขยายอิทธิพลกว้างขวาง แต่หย่อนประสิทธิภาพและไม่รับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม และ (14) การปฏิบัติการของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ทั้งในด้านปลูกฝังความนิยมในหมู่ประชาชนและการใช้กำลังคิดอาวุธ

ทางออกที่เสนอ

สภาวะบ้ำชุบันและแนวโน้มของบัญชาต่างๆ ในอนาคตอันใกล้ และสภาวะอันพึงปรารถนาของคนไทย เท่าที่พิจารณาแล้วนั้นพอจะให้ความคิดและภาพรวมๆ ได้ว่า สังคมไทยมีองค์ประกอบและลักษณะอย่างไร ซึ่งจะเป็นคัวกำหนดแนวทางที่จะเลือกสัญจรในภายหน้า สังคมไทยต้องการจะผละหนีจากอะไร และสังคมไทยประสงค์จะมุ่งไปสู่อะไร ทิศทางใด

การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยจากสภาพปัจจุบันไปสู่อนาคตนั้นมีภารกิจที่เกี่ยวข้องหลายประการ สังคมไทยควรมีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้านนานใหญ่หรือไม่ ในเรื่องใดบ้าง ควรอนุรักษ์อะไรไว้ ลักษณะและขอบข่าย (magnitude) ของการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างไร ให้เป็นผู้นำความเปลี่ยนแปลง เปลี่ยนแปลงในเรื่องใดบ้าง อย่างไร การพิจารณาในที่นี้จะเดือดเฉพาะประเด็นหลักบางประการคือ (1) รูปแบบและโครงสร้างของระบบ (2) ระบบและมาตรการของภาครัฐบาล

ระบบในที่นี้หมายถึงทั้งระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจและระบบสังคม ระบบการเมืองได้รับความสนใจมากที่สุด รองลงมาคือระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคมมีการกล่าวถึงอยู่บ้าง การวิเคราะห์บางรายมีปัญหาเรื่องความคิดอยู่บ้างที่มิได้ทำความรู้จักมั่นคง กัน ความหมาย แนวความคิด และการจัดประเทียบระบบการเมือง เศรษฐกิจและสังคม สับสนกันอยู่ เช่น มีความเห็นว่าทางเดือดท่อไปของสังคมไทยมีเพียง 2 ทาง คือ สังคมประชาธิปไตย และสังคมนิยม (กรรมการนักศึกษาฯ หน้า 31) หากพิจารณาทางเดือดนี้โดยอาศัยกรอบความคิดทางวิชาการจะเห็นว่าประชาธิปไตยเป็นประเภทของระบบการเมืองและสังคมนิยมเป็นประเภทของระบบเศรษฐกิจ ระบบทั้ง 2 นี้ไม่จำเป็นจะต้องแยกกันอยู่ ประเทศหนึ่ง ๆ อาจจะใช้ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยและระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมในขณะเดียวกัน

แนวทางพิจารณาที่เหมาะสมในเรื่องนี้ก็คือแยกแยะฐานะของระบบการเมือง เศรษฐกิจและสังคมออกจากกัน แต่ละระบบก็จะแข่งขันกันไปได้หากเปรียบเทียบทฤษฎีและสมชัยวิเคราะห์ตามแนวทางนี้เห็นว่า “ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยไม่ได้กำหนดว่าระบบเศรษฐกิจของประเทศจะต้องเป็นอย่างไร” (หน้า 255) มีการวิเคราะห์ในรายละเอียดว่าคำว่า “ประชาธิปไตย” มีการใช้ในความหมายที่แตกต่างกันมากมายหลายแบบในโลกตะวันตกตะวันออก และประเทศตื้อพัฒนา ในที่สุดก็สรุปว่า ประชาธิปไตยในโลกเสรีมีหลักปรัชญา กว้าง ๆ สองแนวทางคือ เสรีประชาธิปไตยแนวหนึ่งกับสังคมนิยม

ประชาริปปีไทย (หน้า 258) มีการจำแนกสิทธิการเมืองออกเป็น ราชชัตติปปีไทย คณา
ธปปีไทย ประชาริปปีไทย สหกรณ์สหกรณ์เป็นทุนนิยม สังคมนิยม สนกรน และสหกรณ์
สังคม เป็น เสรีนิยม สวัสดิการ ชุมชนนิยม (อmor หน้า 45—47) จากระบบการ
จำแนกนี้ เมื่อนำลักษณะทั้ง 3 มาพสมพسانกันเข้าแบบสามมิติจะได้แบบแผนการปกครอง
แตกต่างกันถึง 27 แบบ

ระบบการเมือง ระบบการเมืองเป็นหัวข้อที่ได้รับความสนใจกว้างขวาง ส่วน
ใหญ่เห็นทางเลือกที่เผชิญอยู่เป็นการเลือกระหว่างประชาริปปีไทย เพศจากการฝ่ายซ้าย (คอม
มิวนิสต์) และเพศจากการฝ่ายขวา และมักจะลงความเห็นว่าระบบประชาริปปีไทยควรจะได้
รับเลือกเป็นทางออกที่เหมาะสมของระบบการเมืองไทย สายหยุดและสมัยสรุปอย่างเช่น
ข้อว่า ระบบนี้ (ตามความหมายที่แท้จริง) “สอดคล้องกับเอกลักษณ์ของชาติ บุคลิกภาพ
และค่านิยมสำคัญ ๆ ของประชาชนชาวไทยได้เป็นอย่างดี” (หน้า 371) มีการเสนอหลัก
“สันติประชารัฐ” ที่ใกล้เคียงกัน ประชารัฐมีหลักกว้าง ๆ 2 ประการ คือ เสรีภาพ
และสิทธิของแต่ละคนประการหนึ่ง กับการมีส่วนร่วมในการกำหนดใช้ชีวิตของสังคม
อีกประการหนึ่ง (ป้าย หน้า 25) เป้าหมายของสังคมที่ประยุกต์มีหลัก 4 ประการ คือ
สมรรถภาพ เสรีภาพ ความยุติธรรมในสังคม และความเมตตากรุณา การบรรลุถึงการ
หรือการให้ได้ประชารัฐมานะจะต้องใช้สันติวิธี สุลักษณ์ให้ความสนใจสนับสนุนระบบ
อย่างเช่นข้าง (หน้า 87) อmor รักษาสัตย์ เสนอระบบที่แตกต่างออกไปโดยประมวล
ข้อที่ของระบบการปกครองหลายแบบ marrow กันเข้าเสนอเป็นสถาบันนิติบัญญัติแบบ
“ราชวุฒิประชาริปปีไทย” มีองค์ประกอบโดยสรุป คือ (1) พระมหาภัยศรีฯ ให้ทรงมี
พระราชอำนาจและเอกสารที่จะทรงให้คำแนะนำ และยินยอมในการบริหารประเทศ
(มากกว่าที่ทรงมีอยู่ในบ้ำจุบัน และควรจะมีในระดับพระมหาภัยศรีอย่างเดียว) (2) วุฒิสภา
ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาต่าง ๆ ผู้บำเพ็ญประโยชน์ต่อประเทศไทยอันได้
รับพระราชทานอิสริยาภรณ์ชั้นสูง ยกต้นนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ฯลฯ ซึ่งได้รับการ
คัดเลือกจากคณะกรรมการร่วม (3) ทกประชารัฐเปิดโอกาสให้ประชารัฐมีส่วนร่วมเสียง
โดยตรงมากขึ้นและมีจำนวนมากขึ้น และควรจะมีหลายระดับ เช่น การประชามติในเรื่อง

ที่สภាផຸແທນກົດສິນໄໝໄກ ສປາປະຊາຊົນ ປະກອບດ້ວຍ ປະຮານສປາໜູ້ບ້ານ ສມອັກສປາ
ຈັງຫວັກທັງໝາດ ປະຫຼຸມທຸກນີ້ຫີ່ອສອນນີ້ ແລະສປາຕຸແທນຮາຍງຽບລັກຜະນະຂອງກະບວນ
ການເມືອງທີ່ເສັນອົກເປັນແບບປະຊາຊົນໄປໄກຢັນນີ້ເອງ

ຮະບນເຄຣຍງຽກົງ ມີຂໍ້ເສັນອົກຢັກບໍລະບົບເຄຣຍງຽກົງໃນສາຣະສຳຄັນບາງ
ປະກາຣ ແຕ່ໄໝເປັນກາໜ້າຊາດໄທໃຫ້ຮະບນທີ່ຮະບບໄຄໂຄຍແພາະ ເຊັ່ນ ອມຣ ລັກໝາສັກ່ວ
ເຫັນວ່າ ຮະບນນຳຈຸນເປັນຮະບບຜສມະຫວ່າງທຸນນີ້ມ ສທກຣນ ແລະສັງຄນນີ້ມ ໂຄຍທຸນ
ນີ້ມີນຳຫັນກັກວ່າເພື່ອນ ຂໍ້ເສັນອົກທີ່ນຳສັນໃຈ ຄື່ອ ເວື່ອງສຖາບັນການມີກຣມສິທິໃນທັກພົມສິນ
ມັສັນອົກທີ່ຄືນຕົກເປັນກຣມສິທິຂອງຮູ້ແລ້ວຮູ້ແປ່ງໃຫ້ປະຊາຊົນໃຫ້ໂຄຍເສີຍຄ່າເຊົ່າ ດ້ວຍ
ລັກໝາກຣມສິທິແບບເດີມໄວ້ກີ່ຕ້ອງມີຮະບບກາຍີທັກພົມສິນ ກາຍີ Capital Gain ແລະການປົງປົງ
ທີ່ຄືນອ່າງຈົງຈັງ ນອກການນີ້ຂໍ້ເສັນອົກຮູ້ຄຸນຄຸນນາຄາຮແລະສຖາບັນການເງິນອື່ນ ຈຸ່າ
ອ່າງເຂັ້ມງວດຮັກກຸມ ໃຫ້ມີສຖາບັນຮູ້ກົງເອກະສົນເສົ່າ ແຕ່ກວບຄຸນພຸດທິກຣມທີ່ມີຂອບຕ່າງໆ
ປົງປົງສຖາບັນແຮງງານໃຫ້ໂຄງສ້າງຂອງສຫພັນຮົບແບບເຍອມນັ້ນແລະຜູ້ບຸ້ນ ແລະສົ່ງເສົ່າມ
ຮະບບສທກຣນ (ໜ້າ 60 — 65) ສາຍຫຼຸດແລະສົມຮັບໄກປະເມີນຜົດຕືຜົດເສີຍຂອງຮະບບເສົ່າ
ນີ້ມີແລະສັງຄນນີ້ມອ່າງລະເອີກ ແຕ່ມີໄທ້ໜ້າຊາດວ່າການໃຫ້ຮະບບອີ່ໄວ ເສັນອົກທີ່ປະຊາຊົນ
ເປັນຜູ້ຕົກສິນຕາມກາຣຄອງປະຊາຊົນໄກຢ (ໜ້າ 374)

ນອກຈາກຂໍ້ເສັນອົກເປົ້າມີຂໍ້ເສັນອົກແປ່ງໂຄງສ້າງ ກີ່ມີຂໍ້ເສັນອົກແປ່ງໂຄງສ້າງ
ເພື່ອກັນໃນເຮືອງຕ່າງໆ ໃນທາງການເມືອງແລະການບໍລິຫານ ມີຂໍ້ເສັນອົກທີ່ພັນນາຮະບບພວກ
ການເມືອງ ການປົງປົງຮະບບຮາຊາກ ການພັນນາຄວາມຄົດ ແລະບໍທາກຂອງຄະຫະທ່ານ
(ສມຄັກດີ, ໜ້າ 75 — 80) ໃນກັນເຄຣຍງຽກົງນີ້ຂໍ້ເສັນອົກທີ່ກຳເນີນການພັນນານັບທີ່ໃນເຫດ
ລັ້ງລັ້ງ ລັກໝາເສດີຢັກພາຫາກເຄຣຍງຽກົງຈະຍະສັ້ນກ້າຍກາຣທັກຮ່າຍທີ່ກຳກັນກົງກວກຮູ້ບາລແລະກາກ
ເອກະສົນ ເປົ້າມີໂຄງສ້າງກາຣຜົດຕືກນຸ່ງທັດແທນກາຣນຳເຂົ້າເປັນກາຣຜົດຕືເພື່ອສົ່ງອອກແລະ
ສ້າງງານ ສັນນັນໃຫ້ເທັກໂນໂລຢີທີ່ເໜາະສົນ ກຳນົດນີ້ໂຍບາຍຮາຄາສໍາຫັນສິນຄ້າເກຍກາຣ
ແລະສາຫະລູ່ປ ໂກໂຄຍກຳນີ້ດັ່ງຄວາມເສັນອົກຂອງກາຣກະຈາຍຮ່າຍໄດ້ແລະກາຣຮັບກາຣ
ແກ້ໄຂບໍ່ຜູ້ຫາປະຊາກໂຄຍລົກກາວຈົບຜົນນີ້ໃນແລ້ງທີ່ບໍ່ຜູ້ຫາຮູນແຮງ ການພັນນາເກຍກາຣ

และชนบทและการเลือกใช้เทคโนโลยีใหม่สมมิให้เกิดการว่างงาน การอุกฤษณาจักรค้ากรรมสิทธิ์ที่คิน การจัดระบบการศึกษาโดยคำนึงถึงโครงสร้างแรงงานทั่วประเทศ (สมคักคัก, หน้า 19—20 และ 50)

วรรณกรรมที่อยู่ยกมาพิจารณาเป็นครั้งแรกยังคงความคิดทางเศรษฐกิจ การเมืองที่แทรกต่างกันอย่างกว้างขวางพอสมควร มีคงแต่คุณที่เห็นว่าค่อนข้าง “ช้าย” ไป ไปถึงจุดที่ค่อนไปทางขวาแบบ กอร์มน. น่ายินดีที่ทุกฝ่ายพยายามเสนอการวิเคราะห์อย่าง บริสุทธิ์ใจ พยายามมองบัญหาให้กว้างและครอบคลุมแบ่งคิดหลาย ๆ ประเด็น ถึงแม้จะลด อกตีไม่ได้หมดก็ตาม การพิจารณาวิเคราะห์ในกรอบของเหตุผลและหลักฐานโดยใช้ โวหารจำกัดเช่นนี้ ทำให้มองเห็นความหวังว่าคนไทยที่มีทักษะแทรกต่างกันยังพอเจรจาคัน ได้และรู้เรื่อง ถ้าพยายามที่หน้าสนใจเป็นพิเศษก็คือมีทักษะที่คล้ายคลึงกันร่วมกันอยู่ (common ground) เป็นอย่างมาก

ในค้านเนื้อหาสาระของวรรณกรรมเหล่านี้ ส่วนใหญ่จะหนักไปในด้าน การเมืองการบริหารเป็นสำคัญ มิได้เฉลี่ยวัฒนาการและเนื้อที่ให้แก่บัญชานอกเหนือ การเมืองให้สอดคล้อง สิ่งที่สะท้อนให้เห็นจากการสำรวจ การประเมินและการ วิเคราะห์พัฒนาการของสภาพและบัญชาการเมืองไทยนับว่าไม่น่าชื่นชมนัก เมื่อคำนึงถึง ว่าเมื่อห้าสิบปีก่อนหน้านี้ คนไทยเรากำลังยืนอยู่บนถนนบินหรือที่จุดศูนย์เครื่องจะบินสู่ ท้องฟ้า หรือก้าวหน้าตามกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย ในขณะนี้ ซึ่งสภาพทาง เศรษฐกิจหรือภัยภัยพัวพันธุ์ธรรมส่วนอื่นได้เดินพื้น (take off) มาห่างไกลจากถนนบิน แล้ว แต่สภาวะทางการเมืองของเราดูเหมือนจะยังคงมีอาการหนัก เรากองกำลังยืนพูดถึง โครงการที่จะสถาปนาและพัฒนาประชาธิปไตยกันอยู่ เช่นเดิม แท้ไม่ได้พูดกันบัน เกรื่องบินที่กำลังบินเรียดไม่หรือที่ขอกอยู่บนถนนบิน แต่ดูเหมือนจะพูดกันอยู่ในเหว หรือหลุมอะไรที่ระดับต่ำกว่าจุดเดิมหรือจุดที่เคยบ

ระบบการเมืองประชาธิปไตย ซึ่งเปรียบเหมือนเพดานบินสูงยังคงเป็นความผันผวนอยู่ท่อไป

จุดหมายปลายทางในการบริหารประเทศของรัฐบาลเป็นเรื่องมองเห็นได้ยาก ขณะที่ถืออย่างเดลลงแผนงานและโครงการเพื่อพัฒนาชนบทและช่วยเหลือผู้เดือดร้อนป่วยภูมิให้เห็นอย่างอุดม แต่ก็อยู่ดีกรีไม่ได้ว่ามาตรการพัฒนาเหล่านั้นจะมิใช่บำบัดสุขภาพของรัฐบาล แต่เป็นเพียงกลยุทธ์ทางการเมืองที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายค้านความมั่นคงเท่านั้น แท้จริงแล้วควรทราบเก่าว่าประชาชนชาวไทยมิได้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นหรือเป็นเครื่องวัดที่จะช่วยให้บรรลุจุดหมายหรือคุณค่าอื่นใดอีก จุดหมายสุดท้ายควรจะต้องเป็นประชาชนชาวไทยทั้งหมด

ปฐม มนีโรจน์

เชิงอրรถ

- เฉพาะความคิดของ ป่วย อังกากรณ์ ต้องไปหาความกระซางเพิ่มเติมจากข้อเขียนอื่น เช่น เรื่อง “เป้าหมายและวิธีการที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย” ในวาระ สมบูรณ์ และ ไฟกาล วงศ์วรวิสิทธิ์ (บรรณาธิการ) สันติวิชัยกับอนาคตของไทย (กรุงเทพมหานคร : ศึกษาดูแล, 2522), หน้า 195–208 และป่วย อังกากรณ์, สันติประชาธรรม (กรุงเทพมหานคร : พิจฉา, 2516).
- สมชาย รักวิจิตร บันทึกไว้ว่า “ได้นำกฤษะวิจัยไปศึกษาวิถีประชานกถุ่มถ่างๆ ทั้งในชนบทและในเมือง ในช่วงระยะเวลาจากปี 2510 – 2518 แห่งการสำรวจเอกสารประมวลเรื่องถุ่มถักกว่า 10 ล้านชิ้น คุณ สมชาย รักวิจิตร, ดร. สมชาย ตอบค่าตามเกี่ยวกับความพื้นคงของชาติ (กรุงเทพมหานคร : กรุงศรีอยุธยาพิมพ์, 2521), หน้า 385 – 86.
- ชัยอนันต์ สมทวนิช, ประชาธิบัติไทย สังคมนิยม กองมิวนิสต์กับการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิพิธภัณฑ์, 2519) หน้า 247.
- คุณ ป่วย อังกากรณ์, “เป้าหมายและวิธีการที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย,” ใน วาระ และ ไฟกาล (บรรณาธิการ), *op.cit.*, หน้า 195 – 97.
- รายละเอียดของสันติวิชัยให้จาก ป่วย อังกากรณ์, สันติประชาธรรม, *op. cit.*, หน้า 58 – 64.